

CARTIER

DICȚIONAR

CARTIER DICȚIONAR

Ștefan OPREA

Anca-Maria RUSU

CARTEA OSCARURILOR

Ediția a II-a revăzută și actualizată

CARTIER

CARTIER®

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

Difuzare:

București: Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

Chișinău: bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, sectorul Ciocana. Tel.: 34 64 61.

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții Ciocana, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel.: 34 64 61.

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel./fax: 24 10 00.

Vărul Shakespeare, str. Șciusev, nr. 113, Chișinău. Tel.: 23 21 22

Colecția *Cartier dicționar* este coordonată de Valentin Guțu

Editor: Gheorghe Erizanu

Lectori: Valentin Guțu, Liliana Lupașcu

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design: Valentina Ciobanu, Vitalie Coroban

Tehnoredactare: Valentina Ciobanu

Prepress: Editura Cartier

Tipar: Combinatul Poligrafic (nr. 61 478)

Ștefan Oprea, Anca-Maria Rusu

CARTEA OSCARURILOR

Ediția a II-a revăzută și actualizată, iunie 2006

© Cartier, 2006, pentru prezenta ediție.

Ediția I, cu titlul "Stelele Oscarului", a apărut la Editura Junimea (vol. 1, 1996), la Editura

Junimea și Editura Gee (vol. 2, 2002) și la Editura Opera Magna (vol. 3, 2004).

Această ediție a apărut în 2006 la Editura Cartier. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Oprea, Ștefan

Cartea Oscarurilor / Ștefan Oprea, Anca-Maria Rusu; cop.: Vitalie Coroban. – Ed. a 2-a rev. și actualizată. – Ch.: Cartier, 2006 (Combinatul Poligr.). – 816 p. – (Col. *Dicționar / coord. col.*: Valentin Guțu).

ISBN 978-9975-79-013-0

1200 ex.

CZU 791.43:06.068 (038)

O-64

ISBN 978-9975-79-013-0

CE ESTE PREMIUL OSCAR?

Cel mai spectaculos eveniment din viața cinematografică este, fără îndoială, festivitatea anuală a acordării premiilor Oscar. În fiecare primăvară acestea lansează vedete, confirmă talente, impun atenției întregii lumi filme de valoare. Dacă am asculta pe câțiva dintre marii actori povestind ce a însemnat pentru ei Premiul Oscar, am înțelege mai exact importanța și semnificațiile acestei distincții. *Anthony Quinn*, de pildă: “După ce am fost premiat, în 1952 (pentru “Viva Zapatta”), din *nimeni* am devenit *cineva*. Mi se ofereau roluri în cele mai importante filme europene, în special italiene. Dar nu pot spune că am crescut în ochii mei. Dimpotrivă, acest “incident” mi-a răsturnat toată filosofia despre viață; pentru că nu Oscarul m-a făcut actor, nu mi-a dat mai multă minte și nici mai mult talent. Doar m-a lansat. Când mă gândesc că, fără el, n-aș fi cunoscut poate niciodată Italia și poate nici n-aș fi ajuns un mare actor (cum mă socotesc unii), mă cutremur”. *Joan Crawford* scria, în 1945, după ce primise un Oscar pentru rolul din “Romanul Mildredei Pierce”: “Această statueta mi-a schimbat caracterul. Eram timidă și mai ales înspăimântată; de fapt, nu credeam în mine până la acest premiu, care a fost ca o lovitură de bici. După ce l-am cucerit, mi-a dispărut sentimentul de insecuritate, de neîncredere și am devenit ceea ce sunt”. Alții însă n-au știut să folosească momentul favorabil al obținerii acestui premiu. Caracteristic este cazul lui *Maximilian Schell*, care, după ce a fost premiat pentru rolul său din “Procesul de la Nürnberg”, a devenit atât de orgolios (după propria-i mărturisire), încât a refuzat într-un singur an circa 60 de propuneri de roluri în filme americane și europene. Asta a făcut ca actorul să fie repede trecut în plan secundar și cariera lui artistică n-a mai cunoscut momente de strălucire deosebită. Alți actori însă au fost lansați decisiv de Oscar. *Clark Gable*, de pildă, era simplu figurant când i s-a propus un rol de prim-plan în filmul “S-a întâmplat într-o noapte”. A jucat excelent, a primit Oscarul și cariera lui a fost deschisă. Legenda spune că actorul a provocat un adevărat crah în industria tricourilor de corp! Spectatorii, observând că idolul (dezbrăcându-se să se spele) nu purta tricou pe sub cămașă, i-au urmat exemplul, ducându-i astfel la faliment pe industriașii din ramură!

Comentând felul cum și cui se acordă acest premiu, regretatul critic D.I. Suchianu dădea o întreagă listă de actori celebri care n-au fost distinși niciodată cu miraculoasa statueta (v. Revista “Teatrul” nr., 5/1970, p. 20). Între aceștia se aflau “monștri sacri” precum *Charlie Chaplin*, *John Barrymore*, *Marlene Dietrich*, *Erich von Stroheim*, *Orson Welles*, *Jean Gabin*, *Vittorio de Sica* ș.a. Între timp, unii dintre ei au primit râvnita distincție fie pentru unele roluri sau pentru regia unor filme, fie Oscaruri “omagiale” pentru întreaga activitate (*Charlie Chaplin*, în 1972, “pentru contribuția sa inegalabilă la transformarea filmului într-o artă a veacului nostru”, apoi *Orson Welles*, în 1973, și alții. Lui *Edward G. Robinson*, de pildă, actorul de origine română, i s-a acordat premiul post-mortem).

Alți cineaști au avut însă șansa să fie premiați de mai multe ori. Iată câteva exemple: regizorii *Frank Borzage* (1927-'28, pentru filmul “Al șaptelea cer” și, 1931-'32, pentru “Nesuferita”), *Frank Capra* (1934-'35, “S-a întâmplat într-o noapte”; 1936, “Extravagantul Mr. Deeds”; 1938, “Nu o poți lua cu tine”), *John*

Ford (1935, "Denunțatorul"; 1940, "Fructele mâniei"; 1941, "Casa din vale"; 1952, "Omul liniștit"), William Wyler (1942, "Doamna Miniver"; 1946, "Cei mai frumoși ani vieții noastre"; 1959, "Ben Hur"), apoi Elia Kazan, David Lean, Joseph L. Mankiewicz, Billy Wilder, Robert Wise, Fred Zinnemann, Miloš Forman, Oliver Stone, Steven Spielberg, Clint Eastwood; dintre actori au fost distinși de mai multe ori: Ingrid Bergman, Marlon Brando, Walter Brennan, Gary Cooper, Bette Davis, Olivia de Havilland, Tom Hanks, Gene Hackman, Helen Hayes, Katharine Hepburn, Glenda Jackson, Vivien Leigh, Meryl Streep, Jodie Foster, Hillary Swank și alții (lista este lungă, vom reveni mai târziu asupra ei). Prețuindu-i foarte mult pe actori, socotindu-i perfecți (!), generosul D.I. Suchianu socotea că în timp ce un actor e distins cu Oscar, alți trei sute sunt nedreptățiți. De aceea, el propunea, în stilu-i caracteristic, ca premiarea să se facă prin tragere la sorți! Ba chiar, ca unul ce iubea paradoxurile, nota că nepremierea unor monștri sacri "este perfect logică; aș zice chiar că este un omagiu și o delicată atenție. Căci acești actori au o încărcătură divistică atât de enormă (!), încât pare aproape o necuviință să-i mai ferecești cu un fleac de Oscar". Că asta e o glumă subțire de tip DIS, se înțelege ușor, mai ales dacă reținem mustrea pe care i-o face lui Jean Hersholt, președinte al "organizației" Oscar; acesta a fost – zicea criticul – opera regizorului Erich von Stroheim, care l-a lansat în celebrul film "Greed" ("Rapacitate", 1923) în rolul Marcus. Chiar Hersholt recunoaște: "Când, mult mai târziu, am revăzut «Rapacitate», mi-am dat seama că Stroheim scosese din mine poate cea mai bună performanță din toată lunga mea carieră". În cursul cărei "lungi cariere" "Hersholt și-a manifestat recunoștința față de Pygmalionul său abținându-se conștiincios de a-i acorda lui Stroheim – fie ca actor, fie ca regizor – vreun premiu al organizației Oscar ce cu onoare o conduce".

Dar, deși e atât de râvnit de toată lumea cinematografului, Oscarul nu e întotdeauna primit "cu brațele deschise"; au fost înregistrate până acum destule refuzuri. Celebre sunt cazurile actorilor George C. Scott și Marlon Brando și al regizorului spaniol Luis Buñuel. Premiat în 1971 pentru rolul său din filmul "Patton" (de Franklin J. Schaffner, după un scenariu de Francis Ford Coppola), Scott n-a vrut să primească statueta pe motiv că "cinematografia a devenit nepermis de comercială, refuzând creația onestă". Cazul Marlon Brando, petrecut în 1973, e și mai spectaculos (de precizat că actorul fusese distins și în 1954, pentru rolul său din filmul "Pe chei"); premiat pentru rolul titular din "Nașul" de Francis Ford Coppola, marea vedetă rezervă celor prezenți la Center Music, în seara zilei de 27 martie 1973, o surpriză de proporții: când Roger Moore a desfăcut plicul și a citit numele laureatului, pe scenă s-a urcat o tânără indiană care, refuzând statueta oferită de Liv Ullmann, a rostit calm la microfon următorul discurs: "Mă numesc Sacheen Littlefeather și sunt apașă. Am misiunea să anunț că Marlon Brando regretă că nu poate accepta premiul. El consideră că lumea filmului și a televiziunii poartă o vină majoră pentru situația actuală a indienilor din America, fiindcă a oferit o imagine falsă a istoriei acestui popor, zugrăvindu-i pe indieni drept sălbatici, ostili, răi, mistificându-le deliberat și consecvent trăsăturile de caracter. Brando ar fi preferat să participe la acest eveniment plăcut, dar consideră că prezența sa la Wounded Knee* este mai

* Rezervație indiană în care au avut loc incidente între indieni și autoritățile federale.

utilă în momentul de față”. Sacheen a primit aplauzele de rigoare din partea unei părți a publicului, a lăsat “bouche bée” o altă parte și s-a retras discret; în urma acestui original incident, festivitatea a continuat într-o atmosferă de răceală și jenă. Și, ca și cum asta n-ar fi fost de ajuns, s-a mai adăugat și atitudinea lui *Luis Bunñuel* care, distins pentru filmul “Farmecul discret al burgheziei” (socotit cel mai bun film străin al anului), a anunțat că puțin îi pasă de premiu și că nici prin cap nu-i trece să se deplaseze în America pentru atâta lucru.

Academia Cinematografică a înregistrat astfel câteva inamicale atitudini, care totuși sunt blânde față de “aprecierea” lui *Joseph Mankiewicz*, care (deși el însuși distins cu Oscar) spunea cândva că “O academie a filmului care include bancheri și reprezentanți ai reclamei publicitare și nu-i include pe Fellini, pe Bergman și pe Truffaut nu poate fi numită Academie”.

Împotriva tuturor acestor opoziții, atât Academia, cât și Premiul acordat de ea rămân în centrul atenției și aspirațiilor întregii lumi cinematografice.

Dar, luați înaintea de aspectele pitorești ale “spectacolului Oscar”, n-am apucat să spunem – pentru cei care încă nu știu – ce este această “Academy of Motion Picture Arts and Sciences” și ce este Premiul Oscar.

Prin 1927 – aflăm din “Istoria Hollywoodului” de Charles Ford – un boss al cinematografului american, *Louis B. Mayer*, împreună cu regizorul *Fred Niblo* și cu actorul *Conrad Nagel* – în scopul ridicării *respectabilității* cinematografului – au ideea înființării unei organizații de elită care să grupeze actori, scriitori, realizatori, tehnicieni și producători. Adunarea de constituire a avut loc la Ambassador Hotel din Los Angeles, la 11 ianuarie 1927, președinte fiind ales *Conrad Nagel*, iar prima adunare *de lucru* s-a desfășurat la 11 mai 1927. “Printre aspirațiile noastre – a spus cu acest prilej *Douglas Fairbanks* – se află și aceea de a încuraja artele și științele profesiei noastre cu distincții de merit care să încununeze operele...”. Așa a apărut ideea acordării unui premiu anual celor mai merituoși cineaști și celor mai reușite filme. Premiul consta într-o *statuetă* (concepută în 1927 de pictorul-scenograf *Cedric Gibbons*, directorul artistic al M.G.M., și executată de sculptorul *George Stanley*) înaltă de 34 cm, turnată dintr-o compoziție de staniu și cupru, polisată și acoperită cu două straturi consecutive de aur, primul – de 10 carate, iar al doilea – de 24. Sculptorul a primit pentru lucrarea sa 500 de dolari. Prețul de cost al statuetei era de 60 de dolari, valoarea lui morală fiind însă inestimabilă. Numele îi vine, spune legenda, de la o simplă întâmplare petrecută prin 1931: ziarista *Margaret T. Herrick*, membră a Comitetului de premiere (după unii) sau secretară administrativă a Academiei (după alții), privind statueta, ar fi exclamat: “Vai, ce bine seamănă cu unchiul meu Oscar!” Drept pentru care figurina a primit acest nume, făcându-l celebru, în timp ce unchiul Oscar Pierce s-a pierdut în anonimat, fiind amintit doar cu prilejuri precum cel de față. Se acordă anual premii pentru cel mai bun film, regizor, actor și cea mai bună actriță (rol principal și rol secundar), cel mai bun scenariu, cea mai bună imagine, cel mai bun montaj, sunet, cea mai bună muzică, cele mai bune costume etc. Se acordă, de asemenea, premii speciale (omagiale) pentru diferite merite legate de arta și producția cinematografică și “pentru întreaga activitate” unor “monștri sacri” cu realizări deosebite. Deși premiu național american, Oscarul se acordă și filmelor de limba engleză din alte spații (Anglia, de pildă), iar din 1947, și unor filme străine care rulează în S.U.A. (premiul pentru “cel mai bun film străin

al anului”). Cel dintâi film distins astfel a fost “Shoe Shine” / “Sciuscia” de Vittorio de Sica.

Cum se procedează la acordarea distincțiilor? Grupuri largi de specialiști, membri ai Academiei – de regulă, din domeniul respectiv (actori pentru actori, regizori pentru regizori etc.) –, își dau votul (secret), iar cei ce întrunesc mai multe voturi devin *candidați*. Însuși faptul de a fi candidat (nominalizat) la Oscar este egal cu o înaltă confirmare a talentului. Dintre candidați sunt aleși, de către Marele juriu, fericiții câștigători.

Și acum *aspectul pitoresc* promis mai sus. E, de fapt, o descriere – datorată regizorului român *Mircea Mureșan* – a unei seri Oscar, la Center Music, Los Angeles: “Vor participa câteva mii de spectatori în sală, câteva mii în stradă, câteva milioane la televizor. Lumea nu va fi prea elegantă, în America nu se mai poartă vizonul, nici cravata fluture negru la gulerul tare al gentlemanilor. Se poartă mai mult “blugi”, brodați cu păsărele și floricele, cărpiți pe ici, pe colo. Dar va fi și o paradă a vedetelor, vreo câteva sute, și vedetele vor încerca să apară într-o cât mai mare strălucire. Star-girls vor purta rochii cu pene și mărgelă, iar star-boys, costume fistichii din catifele mov sau purpurii, cu jabouri și bijuterii. Stelele vor fi de toate mărimile, ca pe cer, și vor descinde din minunate mașini, modele cât mai vechi, dacă este posibil, de pe vremea când Chaplin mai făcea miraculoasele lui piruete la Keystone. Aceste superbe Forduri cu mustați, Pakarduri cu trompete și pene de cauciuc, Chevroleturi cu faruri de acetilenă aduc cu ele puțin din parfumul de altădată al Hollywoodului. Pentru că, după cum pretind unii defetști sau melancolici de pe aici, din vechea exuberanță și scânteiere a Hollywoodului n-a mai rămas decât această paradă a vedetelor din seara premiilor Oscar”.

Că nu e chiar așa, vom încerca să demonstrăm în paginile următoare.

*

Cele dintâi premii au fost acordate în 1929, pentru anii 1927-’28. Încercarea noastră de sistematizare și de comentare va folosi criteriul cronologic, dar și pe cel valoric, adică dintre premianții fiecărui an ne vom opri mai ales asupra filmelor și a figurilor celor mai reprezentative. Actorilor și regizorilor le vom rezerva mini-profiluri cu date biofilmografice cuprinzătoare, iar filmele premiate vor fi comentate. Excepțiile sunt puține și într-un caz, și în celălalt; la actori, ne-am oprit cu prioritate asupra celor distinși pentru roluri protagoniste și numai în cazuri deosebite și asupra celor premiați pentru roluri secundare (*Anthony Quinn*, de pildă). Miniprofilurile sunt foarte diferite ca dimensiune. Cititorul va înțelege repede de ce; totuși, dăm o explicație: în prima parte a lucrării noastre se află filme, actori și regizori intrați de mult în istoria cinematografului, clasicizați, ierarhizați, așezați la locurile lor, bine-cunoscuți și prețuiți. Despre ei s-au scris cărți, monografii, studii etc. În partea a doua, se află ca să zicem așa, oameni din zilele noastre, care, chiar dacă și-au câștigat un loc definitiv în ierarhia mondială a valorilor, sunt totuși, cei mai mulți, “în mișcare”, biofilmografia lor îmbogățindu-se de la un an la altul. Acordându-le mai mult spațiu, contribuim – sperăm – la mai buna lor cunoaștere de către cinefilul român, în general lipsit, până nu de mult, de mijloacele necesare unei bune informări.

1927-1928

DE LA JANNINGS LA CHAPLIN

Prima festivitate de decernare a premiilor Oscar a avut loc la 16 mai 1929, juriul dispunând de producția anilor 1927 și 1928. Au candidat filmele: *“Wings”/“Aripi”* de William Wellman, *“The Last Comand”/„Ultima comanda”* de Josef von Sternberg, *“Seventh Heaven”/“Al șaptelea cer”* de Frank Borzage și *“The Way of All Flesh”/“Și tu vei fi țărână”*; actorii: *Emil Jannings*, Richard Barthelmess (acesta din urmă cu rolurile din *“The Noose”* și *“The Patent Leather Kid”*) și *Charlie Chaplin* (cu rolul vagabondului din filmul său *“Circul”*); actrițele: Janet Gaynor, Louise Dresser (*“A Ship Comme In”*) și *Gloria Swanson* (*“Sadie Thompson”*).

Și iată învingătorii: cel mai bun film a fost socotit *“Wings”*, produs de firma Paramount. William Wellman regiza cu abilitate o peliculă în care împletea faptele eroice ale piloților din Primul Război Mondial cu delicate scene lirice. Interpreți principali: Gary Cooper, Clara Bow, Charles *“Buddy”* Roger și Richard Arlen. *“Dictionnaire des cinéastes”* al lui Sadoul nu menționează pelicula în filmografia lui Wellman. Nici Jean Mitry nu-l include în celebra sa listă de capodopere. Pe aceasta figurează, în schimb, filmele *“Sunrise”* (1927) de F.W. Murnau și *“Circul”* (1928) de Charlie Chaplin, ambele cuprinse în palmaresul Oscar, dar nu la paragraful *“cel mai bun film”*; *“Sunrise”/“Aurora”* a fost distins pentru imagine (*Charles Rosher* și *Karl Struss*) și *“pentru calitatea artistică a producției”*, iar *“Circul”* i-a adus lui Chaplin un Oscar special *“pentru geniul și multilateralitatea sa (scenarist, actor, regizor și producător)*. Vor trece foarte mulți ani – aproape o jumătate de secol – până ce Academia își va reaminti de Chaplin (dar despre aceasta – la timpul potrivit).

Emil JANNINGS (n. 1882, Elveția, m. 1950, Austria) este primul actor distins cu Oscar. Numele adevărat: Theodor Emil Janenz. Venise la Hollywood în 1927, după ce, în Germania, își câștigase o faimă internațională în teatru și cinema. A făcut teatru cu Max Reinhardt și film (1915) cu regizorii Ernst Lubitsch, F.W. Murnau, D. Buchowesky. Într-un ritm de cinci filme pe an, turnează, în 1915-1918, mai ales evocări istorice, dar abia între 1924 și 1926 joacă în filme importante: *“Ultimul dintre oameni”*, *“Tartuffe”*, *“Faust”* – lucrări caracteristice pentru cinematografia germană; toate trei sunt realizate de F.W. Murnau și ele îi situează pe regizor și interpret în fruntea școlii expresioniste.

Emil
JANNINGS

La Hollywood, actorul e foarte solicitat: în 1927 realizează șase filme. Pentru rolurile din “Ultima comandă” (rolul unui general rus) și “The Way of All Flesh” / “Și tu vei fi țărăna” primește Oscarul anilor 1927-'28.

Se întoarce în Germania, chemat de regizorul Josef von Sternberg pentru rolul Unrat din “Îngerul albastru” (1930), celebrul film realizat după un roman de H. Mann și în care debutează Marlene Dietrich. Acest rol a fost pentru *Janet* ultimul succes de prestigiu, deși a jucat mult, până în 1945, dominând cu puternica sa personalitate cinematografia germană. Alte filme în care a jucat: “Visătorul” de Karl Frölich (1935), “Omul care a înfruntat moartea” de Hans Steinhoff (1939), “Inimă veșnic tânără” (1943) și “Unde este dl Belling” (1945), ambele de Erich Engel. Parteneri preferate; Lya de Putti, Lucie Höflich, Camilla Horn, Evelyn Brent.

Janet
GAYNOR

Janet GAYNOR (n. Philadelphia, 1906 – m. 1985. Numele adevărat: Laura Gainer). Face film la Hollywood din 1924, fiind una dintre cele mai sensibile interprete din perioada de sfârșit a filmului mut și de început a filmului sonor. Jean Mitry zicea despre ea că părea a urma drumul pe care l-a deschis Lillian Gish. Actriță foarte populară în anii '20-'30. Înainte de a deveni vedetă, apare în comedii scurte și westernuri, dar mai ales în filme sentimentale unde face un cuplu imbatabil cu Charles Farrell. Între 1927 și 1929 joacă roluri principale în filmele “Al șaptelea cer”, “Îngerul străzii” și “Aurora” / “Sunrise”, cu care reușește să câștige în fața concurențelor sale Gloria Swanson și Louise Dresser și să primească Oscarul, înscriindu-se astfel în istoria cinematografiei ca prima actriță distinsă cu acest premiu. O informație (v. “Cinema” 6/76, p. 15) ne spune că *Gaynor* a primit Oscarul și în 1937 pentru rolul din remake-ul “S-a născut o stea”. Nu este însă adevărat; în acel an, Oscarul i-a fost decernat actriței Luise Rainer pentru rolul din filmul “The Good Earth” / “Ogorul” de Sidney Franklin. Alte filme: “Lucky Star” (1929), “Four Devils” (1929), “Daddy Longlegs” (1931), “State Fair” (1933), “Ladies in Love” (1936), “The Young in Heart” (1938).

Janet Gaynor a făcut film până în 1957; ultima peliculă în care apare se numea “Bernardine”. Se manifestă însă în continuare pe scenă și la TV. Prin anii '80 mai putea fi văzută pe Broadway jucând rolul bătrânei din piesa “Harold și Maud”. A murit în 1985, în vârstă de 79 de ani.

Cel dintâi Oscar de regie i-a fost acordat lui *Frank Borzage* pentru “Seventh Heaven” / “Al șaptelea cer” și lui *Lewis Milestone* pentru “Two Arabian Knights” / “Doi cavaleri arabi”, acestuia din urmă, cu specificația: “pentru comedie”. Este singura dată când premiul de regie se acordă separat pentru comedie.

Frank BORZAGE (n. S.U.A., 1893 – m. Hollywood, 1962) a jucat un rol important în istoria cinematografului american, fiind unul dintre primii stilști și apropiindu-se valoric de John Ford, Howard Hawks și King Vidor. Anii lui cei mai buni au fost 1925-'40, înainte și după aceste date fiind preocupat de cinematograful comercial. A fost cowboy în primele westernuri ale lui Thomas Ince și l-au pasionat filmele de acest gen. E caracterizat, în general, ca un poet al duioșiei, al căldurii sufletești și al intimității amoroase. Cuplurile lui de îndrăgostiți (de mai multe ori întruchipate de actrița Janet Gaynor și

Frank
BORZAGE

Charles Farrell, dar și de Loretta Young și Spencer Tracy) sunt foarte unite și au un ridicat coeficient de umanitate și de lirism. E unul dintre cei mai mari realizatori de melodramă din cinematografia americană. Spre sfârșitul vieții se preocupă de afaceri, devenind industriaș. Dar nu renunță cu totul la cinema.

Alte filme: "Lucky Star"/ "Steaua norocului" (1929), "Song of my Heart"/ "Cântecul inimii mele" (1930), "Street Angel"/ "Îngerul străzii" (1928), "Liliom" (1930), "Bad Girl" / "Nesuferita" (1932 – pentru care va primi al doilea Oscar), "A Farewell to Arms"/ "Adio, arme!" / "Supremul păcat", după Hemingway (1932) ș.a. Capodopera lui e socotită "A Man's Castle" / "Castelul omului" (1933), o imagine aproape directă a Americii șomerilor, un film de poezie și realism, interpretat de Loretta Young și Spencer Tracy.

Despre cel de-al doilea regizor premiat, *Lewis Milestone*, vom vorbi cu alt prilej, căci și el va primi încă o dată Oscarul, pentru filmul "All Quiet on the Western Front"/ "Nimic nou pe Frontul de Vest" (1931-'32).

Charlie CHAPLIN – se spunea, de regulă – n-a primit niciodată consacrarea Academiei Cinematografice, până la acel "omagial" din 1972. Se uitase, probabil, de Oscarul din 1927-'28. Filmul său "Cercul" (cu Chaplin în rolul Vagabondului, Merna Kennedy și Allan Garcia) a fost lucrat între 1925 și 1928. Deși era aproape terminat la sfârșitul anului 1926, el a fost întrerupt din cauza marilor neplăceri datorate divorțului lui Chaplin de cea de a doua soție, Lita Grey. Un circ complet utilat a stat instalat, pregătit pentru filmări, aproape un an de zile, timp în care Chaplin și Merna Kennedy au făcut mereu antrenamente pentru numerele pe care le aveau de executat. Premiera a avut loc în ianuarie 1928. Una dintre metaforele filmului se pare că se referă la situația lui Chaplin în momentul respectiv: Charlot umblând pe o frânghie, într-un echilibru periculos, este asaltat cu ferocitate de o ceată de maimuțe. Sadoul zice că nu este cel mai bun film al lui Chaplin, deși îmbină subtil comicul, tragicul, pateticul și, ca element nou, amărăciunea, care nu-l va mai părăsi niciodată pe cineast.

Primul Oscar pentru scenariu i-a fost acordat lui *Ben Hecht* (care trecea drept cel mai bun scenarist al Hollywoodului) pentru scenariul filmului "Underworld" (tradus "Noaptea din Chicago").

S-a acordat, în sfârșit, un Oscar companiei *Warner Brothers* pentru filmul "The Jazz Singer" / "Cântărețul de jazz", primul film sonor "care a revoluționat industria cinematografică" – cum s-a afirmat la festivitatea de premiere. De menționat că aici numai melodiile erau înregistrate "în sonor", pentru replici folosindu-se tot procedeele filmului mut. (Primul film în întregime sonor va fi "Broadway Melody", produs în anul următor.)

Charlie
CHAPLIN

1928-1929

LOGODNICA AMERICII

A doua ediție (1928-'29) a premiilor Oscar a fost dominată de *Mary Pickford*, vedeta absolută și necontestată a Hollywoodului, încununată pentru rolul titular din filmul "Coquette"/ "Cocheta" de Sam Taylor, fiind preferată altor patru actrițe: Ruth Chatterton (în "Madame X"), Betty Compson (în "The Barker"), Jeanne Eagels (în "The Letter") și Bessie Love (în "Broadway Melody"), care fuseseră, de asemenea, nominalizate.

Mary PICKFORD (numele adevărat: Gladys Mary Smith, n. Toronto, 1893 – m. Santa Monica, 1979) a venit la Hollywood (ca și alți canadieni: Louis B. Mayer, Mack Sennett, apoi Glenn Ford, Walter Huston, Walter Pidgeon) după ce își încercase talentul în teatru (sub pseudonimul Dorothy Nicholson). Apăruse pe scenă la vârsta de 5 ani, împreună cu mama și cu frații ei, în ceea ce se numea show-business. Face film începând din 1909 și are șansa să fie preferata marelui regizor David Wark Griffith, care o lansează în "Lutierul din Cremona", menținând-o, apoi, ca vedetă în alte (circa 30) pelicule, între care: "Ramona", 1910, și "Lena și găscă", 1912. Alți regizori cu care lucrează: David Belasco ("Madame Butterfly", 1915), Cecil B. De Mille ("A Romance of the Redwoods" / "Povestea lui Mary", 1917), Paul Powell ("Pollyanne", 1920), Ernst Lubitsch – regizor cu care actrița și-a dorit foarte mult să colaboreze ("Rosita", 1923), Sam Taylor ("Femeia îndărătnică", 1929, film prin care ea și Douglas Fairbanks au ținut să demonstreze marile virtuți ale filmului mut, sfidând sonorul, aflat în plină afirmare), Frank Borzage ("Secrete", 1933) ș.a. Oricâte succese a re-purtat însă sub direcția artistică a acestora și a altora, ea rămâne "creația" lui Griffith (ca și Lillian Gish, Lyonel Barrymore, Douglas Fairbanks, Richard Barthelmess), un adevărat maestru al cinematografilei mondiale, despre care Eisenstein spunea (referindu-se nu numai la actori, dar și la regizori, operatori, montori etc.) că "nu există cineast în lume care să nu-i datoreze ceva".

Pickford ajunge repede marea vedetă a ecranului american. Ea impune un stil de interpretare nou, din care nu lipsesc delicatețea, grația, dar și atenta adâncire psihologică a personajelor. Întruchipează cu ușurință fete de diferite vârste și caractere, jucând foarte variat. Cu figura ei copilăroasă, "cu bucle blonde, luminate printr-un ecleraj retroproiectat, cu rochițele ei proaspete și

Mary
PICKFORD

simple, cu fața ei rotundă de păpușă de faianță, această creatură cam idealizată, în parte prelucrată de Griffith” (Sadoul) “rupe inima” Americii întruchipând idealul feminin al americanilor și căpătând titlul de “America’s sweetheart” – logodnica Americii.

După apariția filmului sonor, steaua ei de actriță a pălit. Rămâne însă strălucitoare prin ceea ce făcuse; căci, vorba lui D.I. Suchianu: “În tot ce a făcut, ea a fost perfectă. Artisticește perfectă. În rolul pe care l-a ilustrat ea, nimeni nu a jucat și nu va juca mai bine ca dânsa”. Star-sistemul a proiectat-o în legendă la fel ca pe Rudolph Valentino, Douglas Fairbanks, Gloria Swanson, John Gilbert, Norma Talmadge ș.a. Pentru iubitorul de film al epocii, vedeta avea rang de divinitate. Regizorul conta mai puțin, el era în slujba vedetei; regizorii Sam Taylor, Alfred Green, Marshall Neilan, William Beaudine s-au aflat în slujba vedetei *Mary Pickford*.

Și totuși, în viața de toate zilele, ea, vedeta, trebuia să apară cum o dorea publicul: modestă, simplă etc. “Biata fetiță miliardară (în viață și pe ecran) – scria D.I.S. – avea ordin să nu se arate niciodată în public fumând, bând rachie sau purtând rochii extravagante. Modestă ca o servitorică. Și, mai ales, soție ideală. Fericirea eternă a căsniciei ei cu Douglas Fairbanks devenise mai legendară decât Constituția Statelor Unite. Eternă, da, căci, avea să dureze peste 17 ani, iar casa lor de la Hollywood, numită *Pickfair* (Pickford + Fairbanks), era descrisă zilnic în gazete și reviste ca locul unde omul era iremediabil condamnat la fericire”. Înainte de Fairbanks, Mary fusese căsătorită cu Owen Moore, actor talentat, dar bețiv, iar după Fairbanks – cu Charles Buddy Rogers, pe care Mary l-a transformat din actor în industriaș și afacerist al cinematografului. Pentru că, oricât de paradoxal ar părea, micuța față modestă și simplă – jucând roluri de fetișcane zglobii, naive și, la rigoare, tâmpițele – era o foarte întreprinzătoare afaceristă și organizatoare în domeniul cinematografului”. Ea a fondat – împreună cu Chaplin și Fairbanks (s-a asociat apoi și Griffith) – celebra “United Artists”, care a jucat un rol important în arta și industria hollywoodiană, dar și în finanțele personale ale titularilor. Chiar de la începutul carierei, Mary a știut (învățând de la mama ei – o feroce afaceristă, contribuind decisiv la edificarea sistemului onorariilor la Hollywood) să pretindă a fi plătită bine pentru munca și talentul ei. De la 20 de dolari pe săptămână, cât primea în 1909 la “Biograph”, sare la 1.000 de dolari în contractul cu Zukor, apoi la peste 100.000 de dolari pe an, același producător văzându-se nevoit (datorită concurenței firmei “Mutual”, care o solicita) să-i asigure un “minimum” de un milion pentru următorii doi ani (cf. Georges Sadoul, “Istoria cinematografului mondial”).

Cu Oscarul actrița nu s-a mai întâlnit decât foarte târziu, în 1976, când i s-a acordat un “omagial” pentru tot ce a însemnat ea în istoria filmului american.

Deși *Mary Pickford* a dominat cu personalitatea ei ceremonia premiilor Oscar, ediția 1928-’29, nu e drept să-i uităm pe ceilalți laureați.

Warner BAXTER (n. 1889, Ohio – m. 1951, Hollywood) a fost socotit “cel mai bun actor al anului” pentru rolul Cisco Kid din filmul “In Old Arizona”. Contracandidați au fost: Paul Muni (“The Valiant”), Chester Morris (“Alibi”),

Mary PICKFORD în filmul “Cocheta”

Imagine din filmul “Secrets”

Warner BAXTER

Imagine din filmul
"Broadway Melody"

Lewis Stone ("The Patriot") și George Bancroft ("Thunderbolt"). Actorul impunea prin frumusețe fizică și prin sinceritate, dar nu era lipsit de o autentică vibrație dramatică și de capacitatea adâncirii psihologice a personajelor interpretate. Lucrează cu regizori importanți: Cecil B. De Mille ("Patul de aur", 1925), Lloyd Bacon ("Strada 42", 1932), William Wellman ("Robin Hood din Eldorado", 1935), Howard Hawks ("Marșul de noapte", 1936) ș.a. Parteneri i-au fost: Mae Mars, Gilda Gray, Dolores Del Rio, Janet Gaynor, Ginger Rogers, Alice Faye, Ingrid Bergman. Prin 1950 încă mai apărea pe ecran (în "Închisoare de stat" de Lew Landers),

Frank LLOYD (n. 1887, Glasgow, Scoția – m. 1960, Hollywood) a cucerit Oscarul pentru regia filmului "The Divine Lady" / "Regina neîncoronată", care, alături de "Cavalcada" – pentru care va fi din nou laureat, în 1933 –, se detașează din opera sa foarte bogată (circa o sută de pelicule în 40 de ani de activitate). *Lloyd* a fost apreciat pentru conștiințiozitatea cu care a făcut adaptări după opere literare celebre, mai ales în prima perioadă a activității sale, după 1915 ("Mizerabilii", "Oliver Twist", "Ducesa de Langlais", "Berkeley Square"). Alte filme: "Revolta de pe Bounty", 1935; "Dacă aș fi rege", 1938; "Femeia aceasta este a mea", 1941 ș.a., lucrări în care a pendulat între frescă și drama psihologică, impunând, în același timp, un stil solid filmelor de acțiune.

Dar să nu uităm că ne aflăm în epoca în care cinematograful era zguduit de seismul sonorului. Era firesc deci ca Hollywoodul să se orienteze spre genuri muzicale gustate de public, în special spre operetă și music-hall. Unul dintre primele triumfuri în acest gen a fost *Broadway Melody*, primul film muzical sută la sută vorbit, cântat și dansat. În jurul unei povestioare de dragoste dintre un cântăreț și sora unei balerine erau grupate numere muzical-coregrafice, succese mai noi sau mai vechi de pe Broadway. Regia era asigurată de Harry Beaumont, iar interpreți erau Anita Page, Charles King, Bessie Love, Mary Doran. Critica a avut rezerve față de acest film – chiar după ce i-a fost acordat Oscarul – (ea socotind drept cel mai bun film al anului "The Bridge of San Luis Rey", adaptare a unui bestseller de Thornton Wilder), dar publicul a fost entuziasmat. Pelicula a rămas celebră și prin melodia "You Were Meant For Me" ("Mi-ai fost predestinată"), care a cucerit repede o mare popularitate. Filmului concurent i-a revenit doar Oscarul pentru scenografie (*Cedric Gibbons*).

Mai târziu, MGM va prelua titlul acestui film – dar nu și subiectul – pentru pelicule ca: "Broadway Melody of 1936", "Broadway Melody of 1938" și "Broadway Melody of 1940". În 1944 titlul a fost puțin schimbat: "Broadway Rhythm".

Cel mai bun scenarist al anilor 1929-'30 a fost socotit *Hans Kraly* ("The Patriot"), iar cel mai bun operator de imagine – *Clyde De Vinna* ("White Shadows in South Seas" / "Umbre albe în mărele Sudului").

1929-1930

NORMA SHEARER CONTRA GRETA GARBO

Oricât ar părea de incredibil, marea vedetă a Hollywoodului, divina Greta Garbo, n-a primit niciodată Premiul Oscar pentru un rol anume; i s-a acordat doar un “omagiul”, în 1954, pentru întreaga activitate. De candidat însă a candidat de mai multe ori (1929-'30, cu “Anna Christie” și “Romance”; 1937, cu “Camille”; 1939, cu “Ninotchka”). Prima dată, în ediția 1929-30 a Oscarului, la care ne referim acum, ea a fost învinsă de *Norma Shearer*, preferată de juriu pentru rolul ei din “The Divorcee” / “Divorțata”, comedie melodramatică de Robert Z. Leonard.

Norma SHEARER (Edith Norma Fisher-Shearer) venea, ca și Mary Pickford, din Canada (n. 1900, Montreal – m. 1983). Fusese cover-girl, model, figurantă. Debutând în 1920, în “The Flapper”/“Fetișcana” de Alan Crosland, se impune repede datorită feminității ei ardente, temperamentului și farmecului său. Jean Mitry zicea despre ea că “a făcut să viseze o întreagă generație de colegieni”. Se căsătorește cu Irving Thalberg, director de producție la MGM – cel pe care René Clair îl numise “producător ignar și tiranic”. Actrița a lucrat cu regizori de prima mână, ca Victor Sjöström (“Cel care primește palme” – 1924, alături de John Gilbert și Lon Chaney), Griffith (“Drumul spre răsărit”, cu Lillian Gish și Richard Barthelmess), obținând apoi mari succese în “Actrița” (1928) de Sidney Franklin, “Prizoniera dragostei” (1931) de Clarence Brown (cu Clark Gable și Leslie Howard), “Straniul interludiu” (1932) de R. Z. Leonard, “Romeo și Julieta” (1936) de George Cukor (cu Leslie Howard în Romeo), “Femei” (1939, într-o companie regală: Joan Crawford, Rosalind Russell, Paulette Goddard), “Marie Antoinette” (1938) de W.S. Van Dyke, pentru care obține Cupa Volpi.

După moartea lui Thalberg (1937), joacă mai puțin, iar în 1942 abandonează cinematograful, lăsând în inima americanilor amintirea unei vedete strălucind de frumusețe, talent și temperament.

O informație greșită a lui D.I. Suchianu (v. “Vedete de odinioară”, p. 49) ne spune că *Norma Shearer* ar fi primit Oscarul în 1933, pentru rolul ei din filmul “Fecioarele din Wimpole Street”. Dacă informația ar fi ajuns la Katharine

Norma
SHEARER

Imagine din filmul
“Divorțata”

Imagine din filmul
“Romeo și Julieta”

Hepburn, aceasta ar fi protestat pe bună dreptate, căci în 1933 Oscarul oferit celei mai bune actrițe a anului i-a revenit ei pentru rolul din “Morning Glory” / “Glorie timpurie” / “Focul sacru” de Lowell Sherman.

Tot eronată este și afirmația lui Georges Sadoul (v. “Istoria cinematografului mondial”, Editura Științifică, Buc., 1961, p. 231), care zice că, în 1925, regizorul Victor Sjöström o folosește pe *debutanta* Norma Shearer în filmul “The Tower Lies” / “Turnul minciunilor” – film realizat după romanul “Împăratul Portugaliei” de Selma Lagerlöf. Cum am văzut însă, actrița debutase în 1920 și jucase deja în filme importante, între care unul – “Who Gets Slapped” / “Cel care primește palme” – fusese regizat de același Victor Sjöström.

Cel mai bun film al anilor 1929-’30 a fost socotit – și, deci, încoronat cu Oscar – “All Quiet on the Western Front” / “Nimic nou pe Frontul de Vest” de Lewis Milestone, după romanul omonim al lui Erich Maria Remarque. Filmul aducea pe ecran imaginea brutalității și lipsei de sens a războiului, printr-o luare de atitudine foarte convingătoare împotriva acestuia. “Privit cu ochii omului simplu, al soldatului de rând, războiul apărea, în filmul lui Milestone, nu ca o luptă între mari puteri, ci ca o bătălie înverșunată între oameni care nu înțeleg de ce luptă și cărora nu le pasă de cauzele conflagrației, singurul lucru pe care îl înțeleg fiind fapta în sine cu care sunt confrunțați” (Paul Michael, “The Academy Awards: A Pictorial History”, Crown Publishers, imc, New York, p. 17). Titlul include o uriașă ironie: în timp ce rapoartele de pe front anunță “nimic nou”, acolo mor oameni în fiecare clipă și în proporții de masă.

Descriptiv și analitic în aceeași măsură, filmul, de o frumusețe atroce, prezintă episoade din Primul Război Mondial, frontul cu lupta, disperarea, nebunia, moartea care îi pândesc la tot pasul pe tinerii combatanți veniți aici în urma unei înșelătoare exaltări patriotice. Uman și foarte generos, filmul a fost interzis în Germania primelor manifestări naziste. Jean Mitry îl înscrie pe lista sa de capodopere, iar Georges Sadoul, recunoscându-i valoarea, zice totuși că nu depășește în autenticitate un alt film antirăzboinic al anului: “Westfront 1918” de G.W. Pabst.

Imagini din filmul “Nimic nou pe Frontul de Vest” de Lewis Milestone

Lewis MILESTONE (numele adevărat Leon Milstein; n. Chișinău, 1895 – m. 1980) a cucerit și Oscarul pentru regie cu *Nimic nou pe Frontul de Vest*. Am promis mai înainte – când ne-am referit la premiile anilor 1927-'28 – câteva date despre regizor. A fost, la începutul “vorbitorului”, unul dintre cei mai buni realizatori americani, dând lovitură după lovitură cu filme importante. A debutat în 1925 cu “Seven Sinners” / “Șapte păcătoși”, a realizat filme de război, în special de aviație, chiar în cele mai puțin reușite având secvențe remarcabile, ca de pildă, în “The General Died at Dawn” / “Generalul a murit în zori” (1936). Într-un film bun, “Rain” / “Ploaia” (1932), adapta o piesă de Somerset Maugham, iar în “Front Page” / “Pagina întâi” (1931) – o alta de Ben Hecht. În aceasta din urmă i-a fost remarcată abilitatea deosebită cu care a știut să evite monotonia replicii și a decorului, inventând o mare mobilitate a aparatului, un adevărat dans al camerei în jurul actorilor; a impus, aici, “un mare stil cinematografic” (Sadoul), realizând o strălucitoare comedie polițistă. Este primul regizor care obține două premii Oscar aproape consecutiv.

Mai târziu a fost sufocat și, în parte, eliminat de Hollywood.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a făcut un film despre luptele de pe teritoriul Rusiei: “Steaua Nordului”, iar după război a mai semnat, între altele: “A Walk in the Sun” / “O plimbare în soare” (1946).

A lucrat până în 1962, “Mutiny on the Bounty” fiind ultimul său film.

Celelalte Oscaruri ale ediției 1929-'30: *George Arliss*, socotit cel mai bun actor (în “Disraeli”), *Frances Marion* pentru scenariu și *Douglas Shearer* pentru sunet (“The Big House”), *Joseph T. Rucker* și *Willard Van der Veer* pentru imagine (“With Byrd at the South Pole”).

Lewis
MILESTONE

George
ARLISS